

ASGARİ ÜCRETİN VERGİLENDİRİLMESİ ve ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ

TAXATION OF MINIMUM WAGE AND MINIMUM
LIVING ALLOWANCE

Neslihan ALPASLAN*

ÖZ

Asgari ücret, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir. Asgari ücretin vergilendirilmesi bir taraftan işçinin net gelirini azaltırken, diğer taraftan işverenin mali yükünü artırmaktadır. Ancak asgari geçim indirimi ile bu mali yük bir nebze azaltılmaya çalışılmıştır.

28.03.2007 tarih ve 5615 sayılı Kanunla, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunun 32'nci maddesinde yapılan düzenlemeyle ücretin gerçek usulde vergilendirilmesinde "Asgari geçim indirimi" sistemi getirilmiştir. Bu sistem 01.01.2008 tarihinden itibaren elde edilecek gelirlere uygulanmak üzere çalışanların asgari yaşam koşullarına uygun gelir tutarını vergi dışında bırakmayı sağlayan, temel yaşam haklarını garanti altına almaya yarayan uygulamaların başında yer almaktadır.

ABSTRACT

Minimum wage is the wage that is paid to the employees for the daily work and it is also sufficient to satisfy the vital needs of employees such as food, dwelling, clothing, health, transportation and culture based upon recent prices. Taxation of minimum wage reduces the net income of employees and raises the financial burden of the employer on the contrary. Yet, the financial burden on the employer is reduced via provision of minimum living allowance.

Minimum living allowance dealing with the taxation of wage income was enacted by the law numbered 5615 in 28.03.2007, amending Turkish Income Tax numbered 193 Article 32.

This system is one of the leading implementations that assures tax exemption to the income which guarantee minimum conditions for living and fundamental living rights. Besides, this system will be implemented to the income

* Vergi Müfettiş Yardımcısı

Asgari geçim indirimi ile asgari ücret arasında bir bağlantı kurulmuş ve ücret seviyesine bağlı kalınmadan, medeni durumları aynı olan gerçek usulde ücret geliri elde eden çalışanların aynı şartlar altında yararlanmaları sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Asgari Ücretin Vergilendirilmesi, Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Asgari Geçim İndirimi Tutarı

gained as of 01.01.2008. A relationship between minimum wage and minimum living allowance has been established and wage earners whose martial status are same have become to benefit from the same conditions regardless of their wage level.

Keywords: Minimum wage, Taxation of minimum wage, Minimum living allowance, The minimum amount for discount contact

1- GİRİŞ

Vergi sistemimizde gerçek kişilerin vergilendirilmesi Gelir Vergisi Kanunu'nda düzenlenmiştir. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu dışı kapalı ekonominin nispeten hâkim olduğu bir dönemde hazırlanmış ve 1961 yılında yürürlüğe girmiş, ancak Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten bu yana Türkiye dış dünyaya açılmış, serbest piyasa ekonomi her alanda uygulanmaya başlanmıştır.¹ Dolayısıyla ekonomideki değişimlere uygun hale getirebilmek için zamanla yeni düzenlemeler yapılmış; ancak yapılan değişiklikler bir bütünlük arz etmediğinden, sistematik bozulmuş, Kanun: basit, sade ve kolay anlaşılabilir olmaktan uzaklaşmıştır.² Gelir Vergisi Kanunu Tasarısında çok sayıda maddede asgari ücret esas alınarak belirlemeler yapılmaktadır.³ Bu bağlamda bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları, şahıs sigortası primleri, diğer ücretlerin belirlenmesi, çıraklara ödenen ücretler, ücretlerde vergi indirimi uygulaması, diğere indirimler ve genç girişimciler için vergi indirimi düzenlemelerinde asgari ücret esas alınarak belirlemeler yapılmaktadır.⁴ Dolayısıyla asgari ücret konusu sadece ülkemizin belli kesimini değil bir bakıma tüm ülke çalışanlarını etkilemekte olup ülke ekonomisi ve istihdamı için önem taşımaktadır.

Asgari geçim indirimi, bütün gelir kategorileri ile ilgili olarak kişinin kendisinin ve ailesinin yaşamını asgari düzeyde sağlayacak gelirin vergi konusu olmaması anlamına gelir. Asgari geçim indirimi ve asgari ücret tanımları birbirine çok yakın tanımlamalarla yapılmakta olup, asgari ücret; asgari geçim indiriminin dayanağını oluşturan, sosyal ücret yönü ağır basan, kişilerin aileleriyle birlikte geçimini asgari düzeyde sağlayacak gelir olarak kabul edilmekte ve miktarı buna göre saptanmaktadır.⁵ Bu çalışma kapsamında asgari ücret, asgari ücretin vergilendirilmesi ve buna bağlı olarak asgari geçim indirimi uygulaması konuları değerlendirilecektir.

2- ASGARİ ÜCRET

Asgari ücret adından da anlaşılacağı üzere en düşük veya minimum ücreti ifade etmektedir. Yani bir kişinin yasal olarak alabileceği en düşük ücretin ne olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Asgari ücretin tanımlanması noktasında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Örneğin, bazıları sadece çalışanın

¹ GVK Tasarısı için bkz. <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pDetayDrafOfALaw.aspx>, Erişim Tarihi: 07 Aralık 2015.

² GVK Tasarısı için bkz. <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pDetayDrafOfALaw.aspx>, Erişim Tarihi: 07 Aralık 2015.

³ Doç. Dr. Fatih Saraçoğlu (2013). Vergi Sorunları Dergisi. Sayı:301

⁴ Doç. Dr. Fatih Saraçoğlu (2013). Vergi Sorunları Dergisi. Sayı:301

⁵ Şükrü Kızılot, Asgari Ücretin Vergi Dışı Birakılması ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar, Yasa Hukuk Dergisi, Şubat, 1984, s. 179

ihtiyaçlarını dikkate alan bir tanımlamaya giderken, bazıları ise çalışanın yanında ailesinin de ihtiyaçlarını dikkate alan bir tanımlamaya gitmektedir.⁶

Asgari ücret konusunda genel kabul görmüş bir tanım şu şekilde ifade edebiliriz. Bir ülkede vasıf gerektirmeyen işler için bir işçiye ödenen ve işçinin kendisi ve ailesinin ekonomik ve sosyal gereksinimlerini karşılayıp, insan onuruna yakışır bir hayat sürmesine yetecek ücrettir.⁷Nitekim 25540 sayılı Asgari Ücret Yönetmeliğinin 4. maddesine göre ise asgari ücret “işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret” olarak tanımlanmaktadır.⁸ Söz konusu yönetmelikte işçinin hemen hemen yaşamsal öneme sahip asgari ihtiyaçları vurgulanmış ve bu ihtiyaçların minimum düzeyde karşılanması gerektiği ifade edilmiştir. Fakat ilgili yönetmelik işçinin sadece kendi ihtiyaçlarını dikkate alan, ailesinin ihtiyaçlarına vurgu yapmayan bir tanımlama ortaya koymaktadır. Oysa asgari ücretin tanımında işçinin ailesinin de ihtiyaçları dikkate alınmış, hatta “insan onuru” kavramı vurgulanmıştır. Avrupa Sosyal Şartı, asgari ücretin belirlenmesinde aile kriterinin dikkate alınmasını şart koşmasına rağmen, ülkemizde sadece işçi ihtiyaçları kriteri dikkate alınmaktadır.⁹

2.1- Asgari Ücretin Genel Amaçları

Asgari ücretin genel amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz:¹⁰

- Özellikle az gelişmiş ülkelerde kötü ücret şartları altında emeğini sunmak zorunda olanların refah düzeylerini yükseltmek ve onların uygun bir gelir düzeyine kavuşmasını sağlamaktır.
- İşçileri ani ücret düşmelerine karşı korumaktır.
- Asgari ücret çalışanların asgari yaşamsal ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılaması açısından sosyal bir amaç taşımakta olup, kişinin sefalet düşmesini önlemektir. Ayrıca asgari ücret aynı iş için ödenen ücretler arasında bir denge kurulması, haksız rekabetin önlenmesi, güven unsuru oluşturması ve gelirin daha adil bir şekilde dağılmasını sağlamak gibi amaçları bulunmaktadır.¹¹

2.2- Asgari Ücretin Belirlenmesi ve Asgari Ücret Rakamları

Asgari ücret, İş Kanunu'nun 39'uncu maddesi gereğince, iş sözleşmesi ile çalışan ve bu Kanun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin asgari ücretini tespit etmekle görevli işçi, işveren ve devlet temsilcilerinden oluşan Asgari Ücret Tespit Komisyonu (AÜTK) tarafından belirlenmektedir.¹²

AÜTK aracılığı ile asgari ücretin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirlenmesi gerekmektedir. Fakat bir sonraki yılın asgari ücret rakamları her yıl içinde bulunan yılın Aralık ayında belirlenmektedir.¹³

⁶ Burçin Yılmaz Eser, Türkiye'de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler. 2005.

⁷ Burçin Yılmaz Eser, Türkiye'de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler. 2005.

⁸ Asgari Ücret Yönetmeliği 01.08.2004 tarih ve 25540 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

⁹ Adem Korkmaz, “ Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye'de Asgari Ücret: 1951 – 2003 ” , Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi, 2004.

¹⁰ Abdullatif Devran, Türkiye'de Son On Yılda Asgari Ücretlerin Gelir Dağılımı Açısından Analizi, Ege Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Politika ve Çalışma Yönetimi, (Y.Lisans Tezi), İzmir 1981.

¹¹ Kamil Necdet Ar, Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Ücretlerin Gelişimi, Ankara, 2007.

¹² Asgari Ücret Yönetmeliği 01.08.2014 tarih ve 25540 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹³ Hasan Dönmez, 2015 Yılı Asgari Ücret Rakamlarının Değerlendirilmesi, Vergi Sorunları Dergisi, 2015.

AÜTK en az on üyesinin katılımıyla toplanır. Kurul, üye oylarının çoğunluğu ile karar verir. Oyların eşitliği halinde, Başkanın bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılır. Komisyon kararları kesindir. Kararlar Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girer.

2016 yılı için Resmi Gazete’de¹⁴ yayınlanan komisyon kararına göre asgari ücret rakamları şu şekilde oluşmuştur. İşçinin günlük asgari ücreti; 01.01.2016-31.12.2016 tarihleri arasında 54,9 TL olarak, açıklanmıştır. Bu verilere göre aşağıdaki tabloda asgari ücret ve net ücret rakamları gösterilmiştir;

Tablo 1: 2016 Yılı Asgari Ücreti ve Unsurları

	01.01.2016-31.12.2016 (TL)
Asgari Ücret (Aylık)	1.647,00
Asgari Ücret (Günlük)	54,9
Net Ücret (Aylık)	1.300,98
Net Ücret (Günlük)	43,36

*16 yaş altı ve 16 yaş üstü sınırı 01.01.2014 tarihi itibari ile son verilmiş olup, tek asgari ücret uygulanmaktadır.

2.3- Türkiye’de Asgari Ücretin Yasal Düzenlenmesi

Türkiye’de asgari ücrete ilişkin ilk yasal düzenleme 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunu olmasına rağmen, ilk uygulaması 1951 yılında başlamıştır. 1951-1967 yılları arasında mahalli komisyonlar tarafından belirlenen asgari ücret, 1967 yılından sonra merkezi nitelikteki asgari ücret tespit komisyonu tarafından belirlenmeye başlamıştır. Merkezi nitelikteki bu sistem bazı değişikliklerden geçerek günümüze kadar devam ede gelmiştir. Merkezi niteliğe sahip asgari ücret tespit komisyonu ilk kurulduğu yıllarda yapığı ücret tespitlerinde bölgesel gelişmişlik farklılıklarını dikkate almışken, 1974’ten sonra sadece tarım-sanayi ve 16 yaş altı-üstü ayrımını gözeterek tespit yapmaya başlamıştır. 1989 yılından sonrada tarım-sanayi ayrımı kaldırılarak sadece 16 yaş altı-üstü için tespit yapılmaya başlanmıştır.¹⁵ 16 yaş altı ve 16 yaş üstü sınırı 01.01.2014 tarihi itibari ile son verilmiş olup, tek asgari ücret uygulanmaktadır.¹⁶

2.4- Asgari Ücretin Vergilendirilmesi

Vergi, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılan ve karşılıksız olan en önemli devlet geliridir. Karşılıksız olması yani, ödeyene devletin herhangi bir özel fayda sağlamaması verginin bir yük olarak algılanmasına yol açmaktadır.¹⁷ Vergi, kimine göre hizmet bedeli, kimine göre sigorta primi, kimine göre ise genel giderlere katılma bedeli olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat verginin ne olduğu konusunda genel kabul gören anlayış onun, devletin egemenlik hakkından kaynaklanan bir kamu geliri olduğudur.¹⁸

¹⁴ 31.12.2015 tarih ve 29579 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁵ Adem Korkmaz, “ Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye’de Asgari Ücret: 1951 – 2003 ”, Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi, 2004.

¹⁶ Hasan Dönmez, 2015 Yılı Asgari Ücret Rakamlarının Değerlendirilmesi, Vergi Sorunları Dergisi, 2015.

¹⁷ Osman Pehlivan, Kamu Maliyesi, Trabzon, Eylül 2009.

¹⁸ Cemil Rakıcı, Tarık Vural – Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yüğü ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 3, No 2, 2011.

Anayasanın Vergi Ödevi başlığı altındaki 73. maddesinde “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür” ifadesi yer almaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de, asgari ücret üzerinden vergi ve benzeri bir takım kesintiler yapılmaktadır. Söz konusu kesintiler bir taraftan işçinin net gelirin azaltırken, diğer taraftan işverenin mali yükümlülüklerini artırarak kayıt dışılığı teşvik etmektedir. Asgari ücret üzerinden yapılan kesintiler aşağıdaki gibidir:¹⁹

İşçi üzerinden yapılan kesintiler	İşveren üzerinden yapılan kesintiler
- SSK Primi %14	- SSK Primi %20,5
- İşsizlik Sigortası Fonu %1	- İşsizlik Sigortası Fonu %2
- Gelir Vergisi %15	
- Damga Vergisi %07,59	

İşçinin ücret gelirinin net tutarı önemlidir. Ülkemizde asgari ücretin tespitinde, bir işçinin perakende fiyatlarla yapması gerekli olan besin içi harcamalar saptanmakta ve bu tutar temel alınarak işçinin toplam zorunlu harcamaları tutarı bulunmaktadır. Daha sonra bu tutardan başta vergi olmak üzere, SSK primi ve zorunlu tasarruf kesintisi gibi kesintiler yapılmaktadır. Bu kesintilerin oranı aşağıdaki tablodan da izlenebileceği gibi önemli bir boyuta ulaşmıştır.²⁰ Brüt asgari ücret ve asgari ücret üzerinden yapılan kesintilerden sonra işçinin net geliri ve işverene maliyeti aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Asgari Ücretin Netinin Hesabı (TL)²¹

01.01.2016-31.12.2016	
1- Brüt Asgari Ücret	1.647,00
A) Sigorta Primi İşçi Payı (%14)	230,58
B) İşsizlik S. P. İşçi Payı (%1)	16,47
C) Gelir Vergisi Matrahı (1- A + B)	1.399,95
D) Hesaplanan Gelir Vergisi (C x %15)	209,99
E)Asgari Geçim İndirimi (Bekâr) ²²	123,53
1F) Gelir Vergisi (D – E)	86,46
G) Damga Vergisi (7,59)	12,50
H) İşçiden Kesintiler Toplamı (A+B+F+G)	346,01
2- Net Asgari Ücret	1.300,99

¹⁹ Erhan Tarhan, Asgari Ücret Artırımının Etkileri Nelerdir, 17.11.2015.

²⁰ Türk - İş 1997 yılı, a.g.e, s. 179

²¹ 31.12.2015 tarih ve 29579 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²² Gelir Vergisi Hesaplamasında; 193 Sayılı G. V. Kanununun 32 maddesi uyarınca işçinin, bekâr ve çocuksuz olduğu ve sadece kendisi dikkate alınarak, Asgari Geçim İndirimi uygulanmıştır.

Tablo 3: Asgari Ücretin İşverene Maliyeti (TL)

01.01.2016-31.12.2016 (TL)	
1- Brüt Asgari Ücret	1.647,00
A) Sigorta Primi İşv. Primi (%15,5) ²³	255,29
B) İşsizlik S. P. İşv. Payı (%2)	32,94
C) İşv. Sigorta Prim Toplamı (A+B) (%17,5)	288,23
2- Asgari Ücretin İşverene Maliyeti (1+C)	1.935,23

İş Kanunu'nun 32. maddesinde brüt ve net ücret kavramları tanımlanmıştır. Tanımlamaya göre brüt ücret, yürürlükteki mevzuat hükümleri uyarınca vergi, sosyal güvenlik primi gibi kanuni kesintiler yapılmadan önceki ücrettir. Net ücret ise kanuni kesintiler yapıldıktan sonra ücretin kalan miktarı, diğer bir deyişle işçinin eline geçen tutardır. İşveren açısından asgari ücret, işverenin brüt ücret üzerinden katlanmak durumunda bulunduğu maliyetlerin toplamıdır.²⁴

3- ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ

Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesine göre Asgari Geçim İndirimi, ücretin elde edildiği takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının;

- Mükellefin kendisi için %50'si,
- Çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için %10'u,
- Çocukların her biri için ayrı ayrı olmak üzere; ilk iki çocuk için %7,5'i,
- Üçüncü çocuk için %10,²⁵
- Diğer çocuklar için %5'idir.

Asgari geçim indirimi, GVK 32. maddeye göre belirlenen tutar ile GVK'nın 103. maddesindeki gelir vergisi tarifesinin birinci gelir dilimine uygulanan oranın (%15) çarpılmasıyla bulunan tutarın, hesaplanan vergiden mahsup edilmesi suretiyle uygulanır. Gelirin kısmi döneme ait olması halinde, ay kesirleri tam ay sayılmak suretiyle bu süreye isabet eden indirim tutarları esas alınır. İndirimin uygulamasında "çocuk" tabiri, mükellefle birlikte oturan veya mükellef tarafından bakılan (nafaka verilenler, evlat edinilenler ile ana veya babasını kaybetmiş torunlardan mükellefle birlikte oturanlar dâhil) 18 yaşını veya tahsilde olup 25 yaşını doldurmamış çocukları, "eş" tabiri ise, aralarında yasal evlilik bağı bulunan kişileri ifade eder. İndirim tutarının tespitinde mükellefin, gelirin elde edildiği tarihteki medenî hali ve aile durumu esas alınır. İndirim, yukarıdaki oranlara göre hesaplanan tutarları aşmamak kaydıyla, ücret geliri elde eden aile fertlerinden her biri için ayrı ayrı, çocuklar için eşlerden yalnızca birisinin gelirin uygulanır. Boşananlar için indirim tutarının hesabında, nafakasını sağladıkları çocuk sayısı dikkate alınır.

²³ Hesaplama 5510 sayılı Kanunun 81. maddesinin (i) bendine göre SGK primi işveren payında 5 puanlık indirim sağlanacağı varsayılarak, SGK primi işveren payı (% 20,5 - 5 ⇒) % 15,5 olarak dikkate alınmıştır.

²⁴ Hasan Dönmez, 2015 Yılı Asgari Ücret Rakamlarının Değerlendirilmesi, Vergi Sorunları Dergisi, 2015.

²⁵ 01.05.2015 6645 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile yürürlüğe girmiştir.

6645 sayılı Kanunun 8. maddesi ile Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "ilk iki çocuk için %7,5" ibaresinden sonra gelmek üzere, "üçüncü çocuk için %10" ibaresi eklenmiştir. Bu değişiklik 1 Mayıs 2015 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir.

2016 yılının takvim yılı başında tespit edilen aylık brüt asgari ücret tutarı 1.647,00 TL'dir. Asgari Geçim İndirimi (AGİ) 265 Sıra No.lu GVK Genel Tebliğinde hesabı aşağıdaki şekilde formüle edilmiştir:²⁶

$$\text{"A.G.İ. Yıllık Tutarı"} = (\text{Asgari Ücretin Yıllık Brüt Tutarı} \times \text{A.G.İ. Oranı}) \times \%15^{27}$$

$$\text{"A.G.İ. Aylık Tutarı"} = \text{A.G.İ. Yıllık Tutarı} / 12$$

Buna göre, 1 Mayıs 2015'ten itibaren uygulanacak asgari geçim indirimi "aylık" tutarları aşağıdaki şekilde olacaktır.

Medeni Durum	AGİ Oranı	Aylık AGİ (TL)
Bekâr	0,50	123,53
Evli, eşi çalışmayan ve çocuksuz	0,60	148,23
Evli, eşi çalışmayan ve 1 çocuklu	0,675	166,75
Evli, eşi çalışmayan ve 2 çocuklu	0,75	185,28
Evli, eşi çalışmayan ve 3 çocuklu	0,85	209,99
Evli, eşi çalışmayan ve 4 çocuklu	0,90	209,99
Evli, eşi çalışan ve çocuksuz	0,50	123,53
Evli, eşi çalışan ve 1 çocuklu	0,575	142,05
Evli, eşi çalışan ve 2 çocuklu	0,65	160,58
Evli, eşi çalışan ve 3 çocuklu	0,75	185,28
Evli, eşi çalışan ve 4 çocuklu	0,80	197,64
Evli, eşi çalışan ve 5 çocuklu	0,85	209,99
Evli, eşi çalışan ve 6 çocuklu	0,90	209,99
Boşanmış	0,50	123,53
Boşanmış ve 1 çocuklu(*)	0,575	142,05
Boşanmış ve 2 çocuklu(*)	0,65	160,58
Boşanmış ve 3 çocuklu(*)	0,75	185,28
Boşanmış ve 4 çocuklu(*)	0,80	197,64

(*)Ücretlinin nafakasını sağladığı çocukları varsa bu tutarlar dikkate alınacaktır.

(*)Asgari Ücret; 2016 yılı için aylık 1.647,00 TL yıllık 19.764,00 TL olarak dikkate alınmıştır.

(*)Asgari geçim indirimi uygulamasından ücretleri gerçek usulde vergilendirilen gerçek kişiler yararlanabilmektedir.

Yukarıda koyu renk ile belirtilen, "evli, eşi çalışmayan ve 4 çocuklu" veya "evli, eşi çalışan, 6 çocuklu" (diğer bir ifadeyle, AGİ oranı %90 ve üstü olan) ücretliler için yasa maddesine göre AGİ tutarı aslında 222,34 TL olarak hesaplanmaktadır. Ancak, 265 Sıra Numaralı GVK Genel Tebliğinin "5" nu-

²⁶ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 103. maddesinde yazılı tarifenin birinci gelir dilimine karşılık gelen oranıdır.

²⁷ 265 Sıra No.lu GVK Genel Tebliği

maralı bölümünde yer verilen bir sınırlama nedeniyle bu tutar asgari ücret (1.647,00 TL) üzerinden hesaplanan gelir vergisinden (209,99 TL) fazla olmayacaktır.

265 Sıra Numaralı GVK Genel Tebliğinin “5” numaralı bölümünde yer verilen düzenleme aşağıdaki gibidir:

“Asgari geçim indirimi yıllık tutarı, ücretlinin asgari geçim indiriminden bir yıl boyunca faydalanaacağı net menfaattir. Aylık yapılan ücret ödemelerinde ise asgari geçim indirimi, hesaplanan yıllık tutarın 12’ye bölünmesi suretiyle uygulanacak ve bir ay içerisinde yararlanılabilecek asgari geçim indirimi tutarı, yıllık olarak hesaplanan tutarın 1/12’sini geçemeyecektir.

Asgari geçim indiriminin yıllık tutarı, her ücretli için asgari ücret üzerinden hesaplanan yıllık vergi tutarını aşamayacak ve yıl içerisinde asgari ücret tutarında meydana gelen değişiklikler, asgari geçim indirimi uygulamasında dikkate alınmayacaktır.²⁸

3.1- Asgari Geçim İndirimi Uygulaması

Türk vergi sisteminde, 01.01.2008 tarihinden itibaren elde edilen ücret gelirleri için asgari geçim indirimi uygulamasına geçilmiştir. Ücretlilerin, aylık vergi matrahı üzerinden hesaplanan gelir vergisi tutarından, asgari geçim indirimi tutarının indirilmesi, diğer bir deyişle uygulamanın, vergiden indirim şeklinde uygulanması, ücretlinin vergi yükünü azaltmaktadır.²⁹

Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlu ve çağdaş vergi kanunlarının çoğunda yer alan ve mükellefin medeni halini de vergileme yönünden dikkate alan “asgari geçim indirimi” sistemiyle asgari ücret ile bağlantı kurularak mükellefin kendisi, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi ile bakmakla yükümlü olduğu çocukları için standart bir indirim uygulanmaktadır. Asgari geçim indirimi uygulamasıyla, vergi sisteminin prensiplerine de uygun bir düzenleme yapılmış ve özellikle düşük ücret gelirleri üzerindeki vergi yükü kısmen de olsa azaltılmıştır.³⁰

3.2- Asgari Geçim İndiriminden Yararlanacak ve Yararlanamayacak Olanlar

Asgari geçim indirimi uygulamasından, ücretleri gerçek usulde vergilendirilen gerçek kişiler (tam mükellef gerçek kişiler) yararlanabilecektir.

GVK’nın 61, 62, 63, 94, 103 ve 104’üncü maddelerine göre elde ettikleri ücret gelirleri gerçek usulde vergilendirilen ücretliler (dar mükellef gerçek kişiler hariç) bu sistemden yararlanma imkânına sahiptirler.

Bu sistemden, tevkifata tabi tutulmamış ücret gelirlerini yıllık beyanname ile beyan etmek zorunda olan ücretliler de yararlanabilmektedir.³¹

265 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde³² yapılan açıklamalara göre;

Ücretleri diğer ücret kapsamında vergilendirilen hizmet erbabı,

Ücret geliri elde etmeyen diğer gerçek kişiler,

Başka bir kanun hükmü uyarınca ücretlerinden gelir vergisi tevkifatı yapılmayanlar,

²⁸ İmdat Türkay, 2012 Yılı Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Vergi Sorunları Dergisi, 2012.

²⁹ Hasan Dönmez, 2015 Yılı Asgari Ücret Rakamlarının Değerlendirilmesi, Vergi Sorunları Dergisi, 2015.

³⁰ İmdat Türkay, Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ocak/2008.

³¹ İmdat Türkay, 2012 Yılı Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Vergi Sorunları Dergisi, 2012.

³² 04.12.2007 tarih ve 26720 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Dar mükellefiyet kapsamında ücret geliri elde edenler,³³

Asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanamazlar.

Asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanmaya başladıktan sonra çeşitli sebeplerle (askerlik ve doğum gibi) ücretsiz izne (aylıksız izin) ayrılan bir ücretlinin, ücretsiz izne ayrıldıktan sonra artık ücret geliri elde etmesi söz konusu olmadığından, asgari geçim indiriminden yararlanması mümkün değildir.³⁴

3.3- Asgari Geçim İndirimine Ait Bordronun İşveren Tarafından Düzenlenmesi

İşverenler, ücretliler için hesaplanan asgari geçim indirimi tutarlarını 265 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ekinde yer alan "Asgari Geçim İndirimine Ait Bordro"yu düzenlemek suretiyle, aylar itibarıyla ücretlilere ödenecek olan tutarları bu bordroda göstereceklerdir. İşverenler, her yıl için ayrı bir bordro düzenleyeceklerdir. Söz konusu bordronun düzenlenmesinde Muhtasar Beyanname veren işverenler ile genel bütçeli kuruluşlar kendilerinde mevcut medeni durum ve çocuk sayısı ile ilgili bilgiler doğrultusunda, her yıl Ocak ayı itibarıyla "Asgari Geçim İndirimine Ait Bordro"yu düzenleyeceklerdir. Her bir ücretlinin yararlanacağı asgari geçim indirimi ayrı ayrı hesaplanarak bordroda ilgili aya ait sütunda gösterilecektir. Yıl içerisinde meydana gelen değişiklikler için ayrı bir bordro düzenlenebileceği gibi değişiklikler aynı bordro üzerinde de gösterilebilecektir. Bordro işveren nezdinde muhafaza edilecek olup, istendiği takdirde yetkililere ibraz edilecektir.³⁵

3.4- Asgari Geçim İndirimi Uygulamasında Çocuk ve Eşin Dikkate Alınması

Asgari geçim indirimi uygulamasında "çocuk" tabiri, mükellefle birlikte oturan veya mükellef tarafından bakılan (nafaka verilenler, evlat edinilenler ile ana veya babasını kaybetmiş torunlardan mükellefle birlikte oturanlar dâhil) 18 yaşını veya tahsilde olup 25 yaşını doldurmamış çocukları ifade etmektedir. "Eş" tabiri ise, aralarında yasal evlilik bağı bulunan kişileri ifade eder. İndirim tutarının tespitinde mükellefin, gelirin elde edildiği tarihteki medenî hali ve aile durumu esas alınır. İndirim, belirlenen oranlara göre hesaplanan tutarları aşmamak kaydıyla, ücret geliri elde eden aile fertlerinden her biri için ayrı ayrı, çocuklar için eşlerden yalnızca birisinin gelirineline uygulanır.³⁶

Sadece ücret geliri elde eden eş, "çalışmayan ve her hangi bir geliri olmayan eş" kapsamında değerlendirilmeyecektir. Bunlar dışındakiler ise çalışmayan ve her hangi eş kapsamında değerlendirilecek olup münhasıran emekli maaşı alanlarda çalışmayan ve her hangi bir geliri olmayan eş olarak kabul edilecektir.

3.5- Asgari Geçim İndirimi Esasları

Asgari geçim indirimi tutarının, ücretlinin aylık hesaplanan gelir vergisinden fazla olması halinde, fazlası dikkate alınmayacaktır.

Asgari geçim indiriminin yıllık tutarı, her ücretli için asgarî ücret üzerinden hesaplanan yıllık vergi tutarını aşamayacak ve yıl içerisinde asgari ücret tutarında meydana gelen değişiklikler, asgari geçim indirimi uygulamasında dikkate alınmayacaktır.

³³ 256 no'lu GVK Genel Tebliği

³⁴ İmdat Türkay, 2012 Yılı Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Vergi Sorunları Dergisi, 2012.

³⁵ İmdat Türkay, 2012 Yılı Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Vergi Sorunları Dergisi, 2012.

³⁶ İmdat Türkay, 2012 Yılı Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Vergi Sorunları Dergisi, 2012.

On sekiz yaşını doldurmuş çocuklardan öğrenimi sona erenler, öğrenimin sona erdiği ayı takip eden aydan itibaren anne veya babasının asgari geçim indirimi hesabında dikkate alınmayacaklardır.

Yıl içinde işyeri veya işvereni değişen ücretliler, yeni işyerlerinde veya işverenleri nezdinde çalışmaya başladıkları aydan itibaren asgari geçim indiriminden yararlanmaya devam edeceklerdir.

3.6- Asgari Geçim İndirimi Tutarının Hesaplanmasına İlişkin Örnekler

Örnek 1: Ücretli Bay (A)'nın eşi ticari faaliyette bulunmakta olup, 17 yaşlarında ikiz çocukları ve 26 yaşında üniversitede okuyan bir çocuğu bulunmaktadır. 2016 Mayıs ayında ücretlinin yararlanabileceği asgari geçim indirimi tutarı şöyle hesaplanacaktır:

2016 yılında asgari ücretin yıllık brüt tutarı: $1.647,00 \times 12 = 19.764,00$ TL

- Asgari geçim oranı: %75
- Mükellefin kendisi için: %50
- Mükellefin eşi için: %10
- Mükellefin çocukları için: %15 (ikizler için %15)
- Asgari geçim indirimine esas tutar: $19.764,00 \times (\%75) = 14.823,00$ TL
- Asgari geçim indirimi yıllık tutarı: $14.823,00 \times (\%15) = 2.223,45$ TL
- Asgari geçim indirimi aylık tutarı: $2.223,45 / 12 = 185,28$ TL

*** Hesaplanan yıllık tutarın 1/12'si olan ($2.223,45 / 12$) 185,28 TL aylık olarak hesaplanan gelir vergisi tevkifatı tutarından mahsup edilerek ücretliye yansıtılacaktır.

Örnek 2: Asgari ücretli olarak çalışan Bay (M)'nin 1 çocuğu bulunmakta, 1. derece sakatlık indiriminden faydalanmakta ve eşi de asgari ücretli olarak çalışmaktadır. 2016 Şubat ayı asgari geçim indirimi tutarı şöyle hesaplanacaktır:

2016 yılında asgari ücretin yıllık brüt tutarı: $1.647,00 \times 12 = 19.764,00$ TL

- Asgari geçim oranı: %57,5
- Mükellefin kendisi için: %50
- 1 çocuğu için: %7,5
- Asgari geçim indirimine esas tutar: $19.764,00 \times (\%57,5) = 11.364,3$ TL
- Asgari geçim indirimi yıllık tutarı: $11.364,3 \times (\%15) = 1.704,64$ TL
- Asgari geçim indirimi aylık tutarı: $1.704,64 / 12 = 142,05$ TL

*** Hesaplanan yıllık tutarın 1/12'si olan ($1.704,64 / 12$) 142,05 TL aylık olarak hesaplanan gelir vergisi matrahı tutarından aşağıdaki şekilde mahsup edilecektir:

- 2016 yılı Şubat ayı brüt ücret (asgari ücret) = 1.647,00 TL
- 2016 yılı Şubat ayı gelir vergisi matrahı = 1.399,95 TL
- 1.derece sakatlık indirim oranı = 900,00 TL³⁷
- Sakatlık indirimi düşüldükten sonra kalan vergi matrahı = 499,95 TL
- 2016 yılı Şubat ayı ücretinden hesaplanan gelir vergisi = $499,95 \times (\%15) = 74,99$ TL
- 2016 yılı Şubat ayı mahsup edilebilecek asgari geçim indirimi tutarı: 142,05 TL
- 2016 yılı Şubat ayı mahsup edilecek asgari geçim indirimi tutarı: 74,99 TL
- 2016 yılı Şubat ayı ödenecek gelir vergisi = 0,00 TL

2016 yılı Şubat ayı ödenecek asgari geçim indirim tutarı = 0,00 TL

³⁷ <http://www.alomaliye.com/2016/01/04/2016-yili-engelli-indirim-oranlari/> (Erişim Tarihi: 21 Haziran 2016)

4- SONUÇ

Asgari ücret, sosyal refah devleti ilkesi kapsamında günümüz Türkiye'sinde değerlendirilebilecek uygulamaların en başında yer almaktadır. Bu kapsamda asgari ücret fonksiyonunu tam olarak yerine getirebilmesi için teorik yapısına uygun bir şekilde uygulanmalıdır. Bu yüzden gerek asgari ücret tutarı, gerek bu tutar üzerinden yapılan kesintiler hassasiyetle irdelenmelidir. Kesintilerin makul bir orana çekilmesi hem çalışan hem de işveren için uyumlu bir çalışma ortamının sağlanması ve sağlıklı bir toplum yapısının oluşmasında önemli bir aşama olacaktır. Ayrıca asgari ücret tutarı belirlenirken öncelikli olarak çalışan yanında, ailesinin de asgari ücret tespitlerinde dikkate alınması gerekmektedir.

Bu kapsamda 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe giren asgari geçim indirimi uygulamasından yararlanacak olan ücretlilerin, medeni durumu, çocuk sayısı ve eşin iş durumu dikkate alınarak asgari ücret ve asgari geçim indirimi bağlamında kişilerin temel ihtiyaçları özenle dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak, asgari ücrete yönelik söz konusu sorunları zamana yayarak çözmeli ve asgari ücretlinin vergi yükünün daha da azaltılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu
- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunun 103. maddesinde yazılı tarifenin birinci gelir dilimine karşılık gelen oranıdır.
- 256 Seri No'lu GVK Genel Tebliği
- 265 Seri No'lu GVK Genel Tebliği
- 6645 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
- 31.12.1960 tarih ve 10700 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 04.04.2007 tarih ve 26483 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 04.12.2007 tarih ve 26720 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 31.12.2015 tarih ve 29579 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- Asgari Ücret Yönetmeliği 01.08.2004 tarih ve 25540 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- AR. K. Necdet Kureselleşme Sürecinde Türkiye'de Ücretlerin Gelişimi, Ankara, 2007.
- AYDEMİR, İ. 2011 Yılı Asgari Ücreti Üzerine Bir Analiz, Vergi Sorunları Dergisi, 2011.
- DEVRAN, A. Türkiye'de Son On Yılda Asgari Ücretlerin Gelir Dağılımı Açısından Analizi, Ege Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Politika ve Çalışma Yönetimi, (Y.Lisans Tezi), İzmir 1981.
- ESER, Y. Burçin Türkiye'de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler. 2005.
- DÖNMEZ, H. 2015 Yılı Asgari Ücret Rakamlarının Değerlendirilmesi, Vergi Sorunları Dergisi, 2015.
- <http://www.alomaliye.com/2016/01/04/2016-vili-engelli-indirim-oranlari/> (Erişim Tarihi: 21 Haziran 2016)
- GVK Tasarısı için bkz. <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pDetayDrafOfALaw.aspx>, Erişim Tarihi: 07 Aralık 2015
- PEHLİVAN, O. Kamu Maliyesi, Trabzon, Eylül 2009.
- KORKMAZ, A. " Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye'de Asgari Ücret: 1951 – 2003" ,
- Kocaeli Üniversitesi SBE Dergisi, 2004.
- KORKMAZ, A. Türkiye'de Asgari Ücretin Mali Yönü, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1.

- KOYUNCU, A.2013 Takvim Yılında Elde Edilen Ücret Gelirinin Tespitine İlişkin Esaslar, Vergi Dünyası Dergisi, 2014
- KIZILOĞLU, Ş. Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar, Yasa Hukuk Dergisi, Şubat, 1984, s. 179
- SARAÇOĞLU, Doç. Dr. F. (2013).Vergi Sorunları Dergisi. Sayı:301
- RAKICI, C., VURAL, T. – Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yüğü Ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 3, No 2, 2011
- Sirküler, 2015/105, İstanbul, 26.05.2015
- TARHAN, E. Asgari Ücret Artırımının Etkileri Nelerdir, 17.11.2015.
- TÜRKAY, İ. Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ocak/2008.
- TÜRKAY, İ. Asgari Geçim İndirimi Uygulamasının Vergi Yüğüne Olan Etkisi, Vergi Sorunları Dergisi, 2008.
- TÜRKAY, İ. 2012 Yılı Asgari Geçim İndirimi Uygulaması, Vergi Sorunları Dergisi,2012.
- Türk - İş 1997 yillığı, a.g.e, s. 179
- www.gib.gov.tr/Sıkça Sorulan Sorular/Asgari Geçim İndirimi Uygulaması (Erişim Tarihi: 07 Aralık 2015)